

Méně jistoty, více práce pro advokáty

Co přinese návrh nového občanského zákoníku

Návrh nového občanského zákoníku je založen na myšlence, že každý člověk je sám strůjcem svého štěstí a zákon nemá klást lidem zbytečné překážky. Stát by neměl regulovat svobodnou vůli smluvních stran, protože podstata soukromého práva není v kontrole jednotlivce, ale v podpoře jeho svobodné iniciativy. V jisté míře stát poskytuje záchrannou síť pro ty, kteří jsou v pozici slabší strany.

Návrh nového občanského zákoníku proto oproti současnosti poskytuje smluvním stranám mnohem větší prostor pro jejich ujednání. Většina ustanovení občanského zákoníku bude dispozitivních, od nichž se mohou smluvní strany odchýlit svou dohodou, a jen menšina bude kogentních, které budou muset všichni respektovat.

Toto řešení vypadá na jedné straně jednoduše a sympaticky, pro občana z něho však plynou některé praktické potíže: mnohem více než dosud a v mnohem větším rozsahu bude potřebovat v obyčejném občanském životě placenou právní pomoc a mnohem více než dosud bude muset studovat nejrůznější návrhy smluv, které mu budou jménem bohatších a silnějších spoluobčanů či podniků předkládat advokátní kanceláře. Každá chyba se mu vymstí, více volnosti přinese i vyšší odpovědnost za svá rozhodnutí i větší rizika.

Mnohem více se také bude muset občan v případech, kde dosud jeho práva jednoznačně vymezoval současný občanský zákoník (např. náhrada škody), domáhat svého práva u soudu. To si vyžádá mnohem více času i peněz a výsledek bude méně jistý než dnes. Jen těžko se bude moci bez kvalitního a tedy i drahého právního zastoupení spolehnout, že rozhodnutí učiněné soudem na jednom konci republiky bude stejné jako jiné rozhodnutí v podobné věci.

Připomeňme si některá praktická řešení obsažená v návrhu nového občanského zákoníku. Znovu se zavádí princip, že stavba je součástí pozemku, na kterém se nachází, a vlastník pozemku bude současně vlastníkem stavby. Vady právních jednání, dosud známých jako právní úkony, budou postihovány v mnohem větší míře než dosud pouze tzv. relativní neplatností, což znamená, že ten, kdo bude postižen neplatností právního jednání, se ji musí sám dovolat u soudu, jinak bude takové jednání platné.

Vlastnictví movité věci bude možné nabýt i od nevlastníka, pokud bude nabyvatel v dobré víře. To sice bude na jedné straně chránit např. nabyvatele kradené věci (např. auta), na druhé straně se její původní majitel dostane do mnohem horší pozice.

Rodinné právo je zatím upraveno v zákoně o rodině, který bude zrušen. Ze změn, které bude obsahovat úprava rodinného práva v občanském zákoníku, je důležitá např. možnost osvojení („adopce“) zletilé osoby. Posilují se i možnosti poslední vůle zůstavitele v rámci dědění. Podle nové úpravy bude moci zůstavitel plně disponovat až jednou čtvrtinou svého majetku bez ohledu na povinné podíly neopomenutelným dědicům, jako jsou například jeho vlastní děti.

V rámci relativních majetkových práv budou upraveny různé druhy smluv včetně nájemních smluv. Vedle nájmu se nově zavádí pacht, který bude znamenat možnost brání užitků věcí, například plodů. Pro sousedské vztahy bude nepochybně vyjasněno, že plody ovoce ze stromu přesahujícího nad jiný pozemek se stanou vlastnictvím majitele tohoto pozemku okamžikem, kdy spadnou ze stromu na zem. Do té doby budou ve vlastnictví majitele stromu.

Odborové organizace a organizace zaměstnavatelů budou samostatnými právníckými osobami podle nového občanského zákoníku s tím, že nové spolkové právo se na ně bude vztahovat jen v rozsahu, v jakém to nebude v rozporu s mezinárodními úmluvami ratifikovanými Českou republikou, které chrání svobodu odborového sdružování.